

EU:s arvsförordning – förfaranderegler

Av advokaterna ULF BERGQUIST OCH GABRIEL YUSUF¹

EU:s arvsförordning innebär att svensk domstol (boutredningsman) under vissa omständigheter skall tillämpa utländska förfaranderegler. Författarna till denna artikel visar på möjligheter att hantera de problem som därigenom kan uppkomma.

Enligt EU:s nya arvsförordning (650/2012) skall den lag som är tillämplig på arvet styra arvet i sin helhet.² I förordningens ingress preciseras att den tillämpliga lagen styr arvsförfarandet från det att det inleds till dess att skifte skett³. Förfarandet omfattar även frågor som rör förvaltningen av kvarlåtenskapen.

En av grundtankarna bakom förordningen är att den domstol (boutredningsman/testamentsexekutor), som handlägger arvet, i normalfallet skall få tillämpa sitt eget lands lagstiftning (inklusive förfaranderegler). Självfallet minskar riskerna för misstag om domstolen (boutredningsmannen etc.) får tillämpa den lagstiftning, som den bäst känner till. Eftersom huvudregeln för behörighet (artikel 4) och huvudregeln för tillämplig lag (artikel 21.1) båda baseras på hemvistprincipen, så kommer i normalfallet ovanstående grundtanke att uppfyllas. Det innebär att domstolen (boutredningsmannen etc.), i det land där den avlidne hade sitt hemvist, i de allra flesta fall kommer att få tillämpa sitt eget lands såväl materiella arvsregler som förfaranderegler.⁴ Sannolikt kommer arvsförordningen att innebära att svenska domstolar (boutredningsmän etc.) betydligt mer sällan än idag kommer att tvingas tillämpa utländska materiella arvsregler.

Den enda lagvalsmöjligheten följer av artikel 22.1, vari föreskrivs bl.a. att ”en person får låta rätten till sitt arv i dess helhet styras av lagen i den stat där personen är medborgare vid tidpunkten för sitt val eller vid sin död”. En person kan således enligt nu nämnda artikel genom ett lagval bestämma att arvet efter honom/henne skall styras av lagen i det land där han/hon är medborgare. Som ovan nämnts skall även förfarandet styras av den tillämpliga lagen. Detta gäller även när den tillämpliga lagen utpekats genom ett lagval. Eftersom huvud-

¹ Författarna är bägge två verksamma vid Bergquist & Partners Advokatbyrå AB och specialiserade på bl.a. internationell arvsrätt. Ulf Bergquist utgjorde en av ledamöterna i den expertgrupp som på EU-kommissionens uppdrag utarbetade förslaget till EU:s arvsförordning.

² Se artikel 23.1 i förordningen.

³ Se punkt 42 i ingressen till förordningen.

⁴ Se punkt 27 i ingressen till förordningen.

regeln för domstols (boutredningsmans etc.) behörighet fortfarande är hemviststaten enligt artikel 4 (arvlåtaren kan inte utpeka behörig domstol), kan ett sådant lagval leda till att domstol i hemviststaten nödgas att tillämpa utländsk lag inte bara vad gäller de materiella arvsfrågorna utan även vad gäller förfarandet.

I den tidigare gällande svenska internationella dödsbolagen (1937:81) föreskrevs i kapitel 1 § 1 att de materiella arvsreglerna skulle styras av lagen i den avlidnes medborgarskapsstat. (Någon möjlighet till lagval, t.ex. av hemviststatens arvslag, fanns inte.) I kapitel 2 stadgades att svenska förfaranderegler alltid skulle tillämpas på ett förfarande i Sverige, även i de fall utländsk lag skulle tillämpas på de materiella arvsfrågorna.

I Sverige har ifrågasatts om inte EU:s arvsförordning på grund av de nyss nämnda reglerna kan skapa stora problem, genom att svenska domstolar (boutredningsmän etc.) under vissa förutsättningar kan tvingas tillämpa utländska förfaranderegler (som de naturligtvis är betydligt mer okunniga om än svenska förfaranderegler, även om möjligheten att inhämta information om utländska förfaranderegler beaktas).

I den expertgrupp, som på EU-kommissionens uppdrag utarbetade förslaget till arvsförordning, diskuterades denna fråga ingående. Å ena sidan framfördes argument (se ovan), som talade för att lex fori alltid skulle tillämpas på förfarandefrågor, även i de fall utländsk lag var materiellt tillämplig. Å andra sidan hävdades att vissa frågor (t.ex. preskription) i vissa stater betraktas som materiella frågor, medan de i andra stater betraktas som förfarandefrågor. I sådana fall kunde allvarliga problem uppstå om olika staters lagar tillämpas på materiella frågor respektive på förfarandefrågor. Expertgruppens majoritet stannade efter noggrant övervägande för alternativet att även förfarandefrågorna skulle styras av den tillämpliga lagen. Expertgruppen var väl medveten om vilka problem detta kunde innebära, men ansåg trots allt att dessa problem var lättare att hantera än de problem som skulle kunna uppstå om olika lagar skulle tillämpas på de materiella frågorna respektive på förfarandet.

I det här sammanhanget måste "överflyttningsreglerna" i artiklarna 5, 6 och 7 i förordningen lyftas fram. I artikel 5 stadgas att om arvlåtaren gjort ett lagval enligt artikel 22.1 till medborgarskapsstatens lag, så kan berörda parter (alltså inte arvlåtaren) avtala om att domstol i medborgarskapsstaten skall ha behörighet istället för domstol i hemviststaten. I praktiken kanske artikel 6 kommer att bli ändå viktigare. I den artikeln stadgas att det (när arvlåtaren gjort lagval) räcker med att *en* part begär överflyttning till domstol i medborgarskapsstaten. Det krävs dock, enligt samma artikel, att domstolen i hemviststaten anser att domstol i medborgarskapsstaten "är bättre lämpad att pröva arvsålet med hänsyn till praktiska omständigheter när det gäller arvet, såsom parternas hemvist och placeringen av tillgångarna". I in-

gressen till förordningen förklaras möjligheten till överflyttning av målet som en av de mekanismer, som kan användas i de fall arvlåtaren gjort ett lagval, för att trots lagvalet uppnå grundtanken om att domstol (boutredningsman etc.) skall få tillämpa sin egen lag såväl på materiella frågor som på förfarandefrågor.⁵ Förutsättning för överflyttning är dock att medborgarskapsstaten är en EU-stat som antagit förordningen.

Vi tror att det kommer att finnas ett starkt incitament för såväl parter som, inte minst, domstol i hemviststaten att överflytta målet i de fall arvlåtaren gjort ett lagval. På så sätt undviker domstolen att hamna i en situation där den måste tillämpa utländska lagregler (inklusive förfaranderegler). Enligt notarie Odersky⁶ räcker dock inte enbart det förhållandet, att domstolen i hemviststaten vill undvika att tillämpa utländsk lag, för att den skall kunna överflytta målet enligt artikel 6 utan det behövs också vissa ”praktiska omständigheter”.⁷ Men det kommer troligen ofta att vara så, att det finns såväl arvingar/testamentstagare som tillgångar i medborgarstaten i de fall arvlåtaren valt att göra ett lagval. Därigenom öppnas möjligheten till en överflyttning.

Sammanfattningsvis bedömer vi att problemet med tillämpning av utländska förfaranderegler i arvsmål relativt sällsynt kommer att aktualiseras i praktiken i de fall medborgarskapsstaten är en EU-stat som antagit förordningen.

Om lagval skett och medborgarskapsstaten däremot är en tredje stat, dvs. en icke-EU stat eller en EU-stat som inte antagit förordningen t.ex. Storbritannien (lagval kan ske även av lagen i en sådan stat), så medger vi att problemet med utländska förfaranderegler kan bli mer svårhanterat. Självfallet kan överflyttning inte ske till domstol i en tredje stat.

En svensk domstol kan också få anledning att tillämpa lagen i tredje stat, om den avlidne hade hemvist i den staten, men svensk domstol har så kallad subsidiär behörighet på grund av att dödsboet har tillgångar i Sverige.⁸

Om tillämpning av förfarandereglerna i den tredje staten skulle medföra betydande problem, bör enligt vår mening bestämmelserna i artikel 29 kunna användas för att övervinna dessa problem. I artikel 29 stadgas följande:

1. Om det är obligatoriskt att utse en boutredningsman eller om detta är obligatoriskt på begäran enligt lagstiftningen i den medlemsstat vars domstolar är behöriga att pröva arvsfrågor i enlighet med denna förordning och den lag som är tillämplig på arvet är en utländsk lag

⁵ Se punkt 28 i ingressen till förordningen.

⁶ Notarie Odersky utgjorde en av ledamöterna i den expertgrupp som utarbetade den aktuella förordningen på uppdrag av EU-kommissionen och författade bl.a. kommentaren till kap. II om behörig domstol.

⁷ Se lagkommentaren till arvsförordningen, Bergquist m.fl., EU Regulation on Succession and Wills, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2015, s. 78.

⁸ Se artikel 10 i förordningen.

får domstolarna i den medlemsstaten, när ansökan görs där, utse en eller flera boutredningsmän enligt sin egen lagstiftning, med förbehåll för de villkor som fastställs i denna artikel.[...]

2. [...]

3. Utan hinder av punkt 2 får den domstol som utser en eller flera boutredningsmän enligt punkt 1 i undantagsfall, där den lag som är tillämplig på arvet är lagen i en tredjestat, besluta att ge dessa boutredningsmän alla de befogenheter som föreskrivs i lagen i den medlemsstat där de utses. När boutredningsmännen utövar sådana befogenheter ska de emellertid i synnerhet respektera fastställandet av förmånstagarna och deras arvsrätter, inklusive deras rätt till en laglott eller anspråk gentemot dödsboet eller arvingarna enligt den lag som är tillämplig på arvet.

Visserligen anges i artikel 29.3 att bestämmelsen bara skall tillämpas ”i undantagsfall”, men enligt vår uppfattning bör sådant undantagsfall kunna anses föreligga, om tillämpning av tredje statens förfaranderegler medför betydande problem. Detta gäller inte minst då det är aktuellt att i Sverige bevilja lagfart för ny ägare till en fastighet, som ingått i dödsboet. Lagfartsfrågor skall nämligen helt styras av det lands lag, där fastigheten är belägen.⁹

Som framgått ovan anges vidare i artikel 29.1 att en svensk boutredningsman kan förordnas, även om utländsk lag är tillämplig på arvet (inkl. förfarandet). Förutsättning är självfallet att svensk domstol har behörighet (t.ex. genom att den avlidne hade hemvist i Sverige). Om den tillämpliga utländska lagen är lagen i tredje stat, kan domstolen därutöver besluta att ge boutredningsmannen ”alla de befogenheter som föreskrivs” i svensk lag. I det fallet kan enligt professor Lagarde¹⁰ tillämpningen av den utländska arvslagen begränsas till dels fastställandet av vilka som är arvingar/testamentstagare/ förmånstagare, dels dessas rättigheter till arvet inklusive deras rätt till laglott (artikel 29.3 sista stycket).¹¹ Detta innebär således att boutredningsmannen, om han/hon fått ett sådant beslut från domstolen, fullt ut kan tillämpa svenska förfaranderegler. Bl.a. kan han/hon upprätta en bouppteckning enligt 20 kapitlet ÄB. Rimligen bör Skatteverket kunna registrera en bouppteckning i de fall domstolen tillämpat artikel 29.3 även om den bestämmelsen enligt sin ordalydelse bara avser boutredningsmannens befogenheter och inte Skatteverkets.

Notera i sammanhanget att boutredningsmannen, efter begäran av dödsbodelägare, kan avstå från att befatta sig med tillgångar, som befinner sig i tredje stat, om det kan antas att ett svenskt beslut inte blir erkänt i tredje staten.¹²

⁹ Se artikel 1.2 (1) i förordningen.

¹⁰ Professor Lagarde utgjorde en av ledamöterna i den expertgrupp som utarbetade den aktuella förordningen på uppdrag av EU-kommissionen och författade bl.a. kommentaren till kap. III om tillämplig lag.

¹¹ Se lagkommentaren till arvsförordningen, Bergquist m.fl., EU Regulation on Succession and Wills, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2015, s. 165.

¹² Se artikel 12 i förordningen.